

Pečkauskaitė Marijė — (literatūrinis slapyvardis Šatrėjės Ragana) — vėina iš iškiliausių, žymiausių lietuvių muoteru, katra dërba literatūras, pedagogikas, kultūras sritle. Gėmė ana 1877 metu kuova 8 dėina Telšiū apskrėtėis Medingienu dvarė, auga Labūnavė. Muokles nomėi. Nu 1891 metu anou gluobuojė stodėnts Višinskis Puovėls. Ons ir paragėna Marijė isėjungtė i patrijuotini saajūdi, rašytė, vertė lėnkėškāa Marijės parašytus darbus i lietoviu. Nu 1905 metu M. Pečkauskaitė stodėjeva Šveicarėjuo. 1909 metaas pradiejė dërbtė Marijampoolės "Žiburė" mergaitiu pruogimnazėjuo. 1905 metaas apsigyvena Mažeikiu apskrėtėis Žėdėku kaimė.

Žėdėkaa M. Pečkauskaitės gyvenėmė ožem dėdėlė vėita. Aple tus rašytuojės metus didilī darba yr parašusi telšėškā PUCOVIČIENĖ LAIMA. Skaltytuojou slūluojem ištraukas iš anuo.

"...Alėjomis sutemuslame sename dvare aš pas tave ateinu. Kokia graži tu, kai žiebi žvakės ant pianino ir paleidi nakčiai tamsių plaukų didžiulį mazgą, kai žvelgi į mus mąslingom, ilūdnom akim iš po antakių lakaus juodumo..."

Tau pašnabždomis taip švelniai šnekančiai, tikiu, nes ta kalba — lyg varpo garsas iš valkystės tollų — įsakmi."
(J. Valčiūnaitė "Šatrijos Ragana")

Buvusi mergaičių progimnazijos vedėja Marijampolėje M. Pečkauskaitė po Pirmojo pasaulinio karo atvyko į Židikus pas savo paliegusią motinėlę ir seserį Zofiją, kurias buvo priglaudęs klebonas kunigas Kazimieras Bukontas.

Sesuo Zofija jau buvo užėmusi klebonijoje "ūkvedžio" vietą — rūpinosi visu klebono ūkiu, nes K. Bukontas nemėgo gaspadoriauti(...).

Šeimyniniai, ūkiniai reikalai netraukė ir Marijos. Ji linko prie savo raštų, prie knygų, mylimosios muzikos ir stengėsi kiekvienam paprašiusiam ištiesti seserišką pagalbos ranką. Gal todėl jos su Zofija nelabai sutiko. Marija — romantikė, altruistė, Zofija — visada pesimistiškai nusiteikusi, dažniau akis nukreipusi į žemę, o ne į žvaigždes. Dvi be galo skirtingos moterys. Sako, kad būdavo net tokių dienų, jog jei Marija pietaudavo prie stalo su kunigu Bukontu, tai sesuo Zofija išsinešdavo valgį kitur. Bet... Niekas negirdėjo barnių(...). Tačiau slogi atmosfera kabėjo tarp jų ligi mirties. O gal čia Židikių parapijos klebonas viskuo kaltas? Gal būt ir taip!

Sunku gi buvo Marijai pamiršti senąjį Užvenčio dvarą ir jaukius vakarus, praleistus su vikaru Bukontu, jaunuoju

Užvenčio kunigėliu, kuris taip įdomiai ir subtiliai palietė širdį savo kalbomis apie krikščioniškąjį idealą. Gal būt ruseno neužmirštas senas slaptas jausmas jam, skirtas jaunystėje. Kas ten gali žinoti(...).

Mirus motinai, Marija galvojo Židikuose net nelikti, pasinaudoti kvietimu ir važiuoti į Telšius mokytojauti, tačiau. Planai pasikeitė(...). Taip ir liko tame mažame provincijos miestelyje iki pat mirties.

Neaišku, ar ten, klebonijoje, pasilikus Marijai, atmosfera pablogėjo ar praskaidrėjo, bet Židikams Šatrijos Ragana tapo tuo asmeniu, kuris nušvietė daugelio gyventojų dienas.

Mažas miestelis atgijo, po jį pasklido geri Marijos darbai, švietėjiška rašytojos veikla. Ji — pirmosios lietuviškos mokyklos organizatorė, ji — pirmo lietuviško vakaro subūrėja, ji — tai geroji feja, dalinusi visiems patarimus, paguodą, šilumą. Jai rūpėjo ir alkstantys beturčiai, ir girtuoklių vyrų iškankintos žmonos, ir beglobiai vaikai(...). O kur dar ilgos ir skausmingos kūrybos valandos, tai graudžios, tai džiaugsmingos, sekinančios, bet padedančios gyventi.

Šatrijos Ragana daug skaitė, tobulinosi, domėjosi literatūros aktualijomis. Skaitė ne tik lietuvių, rusų, lenkų žurnalus, bet ir vokiečių, anglų leidinius. Juos jai nuolat siųsdavo Kauno

PEČKAUSKAITĖ MARIJĖ (Šatrėjės Ragana) ŽĖDĖKŪS

universiteto profesorius P. Dovydaitis.

Daug laiko atimdavo rūpesčiai dėl globojamo beturčio Antano Kazakausko, kurį M. Pečkauskaitė išleido į mokslus ir kuriam padėjo visą gyvenimą.

Taip ir bėgo metai, vydami vieni kitus. Lyg užburtame rate sukosi Marija: draugijų susirinkimai, loterijos, labdarybių draugijų steigimas, paskaitos vyskupo M. Valančiaus liaudies universitete, pagalba vienišiams, o šalia dar dideli artimųjų praradimai (1915 metų pabaigoje mirė motina), skausmai dėl supančiųjų nejautrumo: "Rodos, kad gyvename viduramžiais, kai kiekvieną dieną lauki žmogaus užpuoliant kokio "biurgerio". Galima sakyti, kultūra subankrutavo — tai aišku.

Bet kas bus toliau?

Visi tie išlaukiami priešai — dar pusė bėdos, bet blogiausia — mūsų pačių nesąžiningumas, nerangumas, tinginystė ir, tiesą sakant, "chamstvo". (M. Pečkauskaitė. Laiškai Janinai Kairiūkštytei-Tumėnienei).

Nė nepajuto Marija kaip prabėgo beveik 15 metų Židikuose. Jau norėjo atsikvėpti, ramiau pagyventi, — pasirodo, per vėlu. Susirgo kunigas Bukontas. Vėl prasidėjo rūpesčiai, kančios, o taip svajoto pasenusį kunigą paimti savo globon, padėti jam, o vakarais pagroti, pakalbėti ir kartu padūmoti.

Keisti likimo nuosprendžiai, viską apverčia antraip. Kunigas Bukontas pasitaisė, o M. Pečkauskaitė pradėjo jaustis vis silpniau(...). Ir taip visus dešimt metų. Tačiau dėl ligos nenukentėjo nei kūryba, nei pamokos, nei aplinkiniai.

"Turiu pora mokinių — pora valandų, paskui, dažniausiai įvirtusi į lovą rašau." (Rašė tada "Sename dvare" — laiškas

(Nukelta { 12 psl.)

datuotas 1921 metų sausio 1 diena).

Liga progresavo.

"Panelė Marija sirgo kaulų vėžiu, vis gulėdavo. Su noru valgė tik kisielių su cukrumi ir gerė pieną, bet ir to visai nedaug", — prisimena Antanina Liegaudaitė, tuo metu slaugiusi M. Pečkauskaitę.

Sunkios tos dienos buvo Marijai, tačiau skundų niekas negirdėjo, net į ligą ji sugebėjo pažvelgti iš savo ideologinių principų: "Visai nebijau mirti — o gal tik taip atrodo — ... turiu tokį jausmą tarytum važiuočiau namo..." (...)

Jėgos tirpo po truputėlį:

"Ir aš kiekvieną rytą klausiu savęs, ką atneš ši diena?... Bet stengiuosi būti rami", — taip 1929 metais rašė Marija, lyg nujausdama, kad kita vasara bus paskutinė.

Rašytoja jau seniai nujautė, artėjant graudžią pabaigą, nes jautė, kad dažnai kartoja praeityje sutiktų žmonių vardus, kad nebeatpažįsta ją supančių daiktų, todėl susitaikė su serimimi Zofija.

1930-ųjų metų liepos 24 diena buvo gedulo diena visiems Židikų apylinkės žmonėms — mirė Marija Pečkauskaitė.

"Pašarvota ji buvo klebonijos patalpose, gulėjo juodo akosomo suknia, ant krūtinės buvo padėtas ordinas, kuriuo ji buvo apdovanota 50 metų sukakties proga, degė žvakės, buvo tarp mėgiamų gėlių, niekas negiedojo, netrukšmavo, atvykstantieji, gilioje tyloje parymoję, skirstėsi nuliūdę", — rašo prisiminimuose P. Spurgana.

Į Marijos Pečkauskaitės laidotuves žmonės plaukte plaukė, lydėjo ją į kapus minios. Laidotuvių eisenai vadovavo J. Tumas-Vaižgantas, artimas rašytojos draugas P. Dovydaitis.

"Kaip kibirkštelė atėjai ir iš tos kibirkštelės uždegei didelį, šviesų žiburį ir švietei juo kitiems per visą gyvenimą ir šildei kitus, — užmiršusi save, buvai kitų gyvenime šviesa ir paguoda", — šitaip buvo rašoma M. Pečkauskaitės atminimui skirtame nekrologe.

SURINKTA DAUG PRISIMINIMŲ APIE M. PEČKAUSKAITĘ. ŠTAI KELETAS IŠ JŲ:

"Marija turėjo rinktinę biblioteką, kurioje buvo sukaupta šių ižymiausių rašytojų: Puškino, Lermontovo, Dostojevskio, Getės, Šilerio, Materlinko, Mickevičiaus, Senkevičiaus — kūriniai. M. Pečkauskaitė nutarė, kad būtina, jog tomis knygomis naudotųsi ne tik draugai, bet ir visi židiekiečiai, mokantys skaityti", — rašo P. SPURGANA.

K. UŽKUNA prisimena: "Kartą nedrąsiai užėjau pas ją į kleboniją gauti knygų. Buvau M. Pečkauskaitės nuoširdžiai sutiktas, įdavė knygą ir sakė, kad ją perskaičius, pamainys. Todėl, ypač žiemomis, daug jos bibliotekos knygų paskaitydavau."

O. KALINAUSKIENĖ rašo: "Per atlaidus, kai eidavo procesija apie bažnyčią, jos (Marija ir Zofija Pečkauskaitės) eidavo apsirengusios paprastomis, namie austomis suknelėmis."

Na, o **A. ŽUTAUTAITĖ** prideda: "Taip pat ir kambariuose nieko puošnaus nebuvo. Miegamajame sena paprasta lovėlė, pilku užtiesalu patiesta, stalas knygomis apkrautas ir ant sienų kabojo keli portretai. O antrajame kambarėlyje buvo pianinas padėtas ir kelios kėdės. Ji dėl savęs nieko puošnaus nemėgo. Tikrai labai rūpinosi vargšais ir ligoniais."

K. ARLAUSKAS prisimena: "Ne kartą pastebėdavom, kad jei kurią dieną būdavo paduodama mėsa, panelė Marija paėmusi ją padėdavo. Tada ji pasitenkindavo sriuba. Ir niekas jos neklausinėjo, nes visi žinojo, kad tai bus po pietų nešama kuriam nors vargšui."

Ji gyveno tarp mūsų, bet buvo mūsų nepažinta, nes save atverdavo tik muzikai ir gamtai."

Tokia buvo Marija... Aukšto ūgio, visiškai tamsiais ir storais plaukais, kuriuos susipindavo į dvi kasas ir sušukuodavo apie ausis. Jos akys buvo tamsios, žvilgsnis geras, paslaptin-gas. Kalbėdavo Marija žemu tembru, dusliai, taisyklinga gražia kalba, niekada nepakeldavo tono.

Ji buvo gražiai nuaugusi, aukštos kultūros, išsilavinusi moteris.

Tokia liko Marija Pečkauskaitė žemaičių atmintyje. Tokią ją mena Lietuva.

(DARBE NAUDOTASI TELŠIŲ "ALKOS" MUZIEJAUS MOKSLINIŲ ARCHYVŲ. BYLA NR. 238.)

ŽEMAITIU ŽEMĖ 1'94

Pirmasis Lietuvos jūrų kapitonas

LIUDAS STULPINAS

(Atkelta iš 10 psl)

įvykio vietą, "Birma" ten jau rado "Karpaciją", kuri baigė žmonių gelbėjimo operaciją, o "Titaniką" prarijo gėlmė.

Kapitonas L. Stulpinas nebuvo pataikūnas savo vadovybei ir valdžios pareigūnams. Apie tai galima spręsti iš tokio epizodo: Grįžus "Birmai" iš reiso į Liepoją, kaip paprastai, susirinko į laivą visa Liepojos uosto ir miesto valdžia: muitinės direktorius, žandarmerijos vyriausybė, uosto policijos viršininkas, uosto valdybos nariai, jūrų mokyklos direktorius, apygardos teismo pirmininkas ir daug kitų. "Birmos" stovėjimo laikas buvo trumpas. Išsodinus keleivius, atlikus kai kuriuos formalumus, laivas turėjo plaukti į Ventspilį. Per tą laiką visa "svita" energingai skubėjo mažinti reprezentacijai skirtas atsargas. L. Stulpinas atsiprašė svečių ir pranešė, kad laivas turi palikti Liepojos uostą ir pagal grafiką plaukti į Ventspilį. Paprašė, kad svečiai atsisveikintų, nes kitaip pavėlavusieji gali tapti keleiviais. Tačiau svečiai nekrepė dėmesio nei į kapitono žodžius, nei į laivo išplaukimo garsinius signalus. Kitą rytą, prabudę Ventspilyje, svečiai puolė prie telefono aparatų, ir tik vakare šie "turistai" traukiniu išvyko į Liepoją... Taip pasielgti su valdžios atstovais galėjo tik stiprios valios žmogus. Toks ir buvo keleivinio laivo "Birma" kapitonas L. Stulpinas.

Nuo pirmojo pasaulinio karo pradžios iki 1918 m. kapitonas L. Stulpinas vadovavo didžiausiam tos pačios laivų kompanijos laivui "Rus". Teko persekioti priešą, nes laivas buvo Baltijos karinio jūrų laivyno sudėtyje, tarnavo kariuomenės transportavimui. Stulpinas buvo drąsus vadas. Už kovinius nuopelnus jis buvo apdovanotas šv. Stanislovo ordinu su kardais.

Prasidėjus revoliucijai, jis išrenkamas Baltijos jūrininkų (prof.) sąjungos pirmininku. Pats nužengęs ilgą ir sunkų jūreivio kelią, L. Stulpinas suprato eilinių lūkesčius ir siekius. Tačiau jo pažiūros nebuvo nuoseklios, jis savaip suprato Spalio revoliuciją, liko įvykių nuošalyje.

1918 m. "Rus" ir dar keli šios bendrovės laivai buvo perduoti Tarptautiniam Raudonajam Kryžiui. L. Stulpinas pateko į Daniją, po to tais pačiais metais grįžo į Liepoją. Čia jau laivų nebuvo. Kapitonas ėmė verstis miško prekyba. Lietuvos buržuazinė vyriausybė pasiūlė jam Lietuvos konsulo Liepojoje pareigas. Tačiau, kai 1923 m. Klaipėdos kraštas buvo grąžintas Lietuvai, L. Stulpinas atvyko į Klaipėdą ir dirbo uosto viršininku ir uosto kapitonu iki 1933 m., kol jam pablogėjo sveikata. Amžiaus slegiamas ir nebegalėdamas plaukioti, jis rūpinosi lietuviškosios jūreivystės ir uosto tvarkymo reikalais. Jo pastangomis ir iniciatyva buvo organizuota Lietuvos Jūrininkų sąjunga.

Ne kartą sąjunga kreipėsi į Vyriausybę, prašydama įsteigti jūreivystės mokyklą, ugdyti savo prekybos laivyną, pasirūpinti jūreivių darbo ir gyvenimo sąlygomis. Beveik visose delegacijose dalyvavo L. Stulpinas, svajojęs apie lietuviškąjį laivyną, tolimas jūras raižančius laivus. Visos pastangos atsimušdavo į nepajudinamo abuojuo siena: Jis vis išgirdavo: "Tuo tarpu jokio sumanymo valstybinį laivyną įsteigti nėra kilę ir nenumatoma greitu laiku".

Taip ir neišvydo pirmasis mūsų tolimojo plaukiojimo kapitonas lietuviškų laivų ir naujos lietuvių jūrininkų kartos.

1934 m. liepos 17 d. jį užbėrė Neringos smiltelės.

"Palaidokite mane prie Jūros", — toks buvo paskutinis seno jūrininko prašymas.

Retai kas užklysta į apleistą, išdraskytą nedidelę kapelių kalvą Smiltynėje, nuo kurios matosi jūra ir marios. Mažai kas žino, kad jaunų medelių pavėsyje slepiasi kuklus smėlio kauburėlis, po kuriuo ilsisi pirmojo Lietuvos jūrų kapitono L. Stulpino palaikai.

Na, o senojo kapitono svajonė virto tikrove — Lietuva turi savo laivyną.

G. VASILIAUSKAITĖ